

---

*

Spis treści

Jan Garlicki, <i>Wprowadzenie</i>	9
---	---

Część I

Legitymizacja władzy i systemu politycznego – aspekty teoretyczne

Rodział 1

Jan Garlicki, <i>Legitymizacja systemu politycznego</i> – poziomy, płaszczyzny i dylematy	15
--	----

Rodział 2

Daniel Mider, <i>Wymiar społeczny konsolidacji demokracji w Polsce.</i> <i>Typologia postaw wobec systemu politycznego</i>	37
---	----

Rodział 3

Wojciech Łukowski, <i>Legitymizacja a inne dobra publiczne.</i> <i>O źródłach stabilności systemu społecznego</i>	54
--	----

Część II

Legitymizacja systemu politycznego w Polsce w świetle badań empirycznych

Rodział 4

Daniel Mider, <i>Uczestnictwo w polityce jako korelat legitymizacji</i> <i>systemu politycznego w procesie transformacji ustrojowej</i> – ilościowa analiza związków	73
--	----

Rodział 5

Tomasz Godlewski, <i>Transformacja systemowa a identyfikacje</i> <i>ideologiczne społeczeństwa polskiego</i>	102
---	-----

Rodział 6

Daniel Mider, <i>Determinanty socjodemograficzne legitymizacji systemu politycznego w Polsce</i>	132
--	-----

Część III**Legitymizacja systemu – aspekty praktyczne****Rodział 7**

Robert Staniszewski, <i>Legitymizacja procesu prywatyzacji – 20 lat później – oczekiwania a efekty</i>	211
--	-----

Rodział 8

Sebastian Kozłowski, <i>Legitymizacja i upodmiotowienie samorządu lokalnego w okresie transformacji systemowej w Polsce</i>	238
---	-----

Rodział 9

Olgiard Annusewicz, <i>Transformacja systemu politycznego w polskich mediach na przykładzie Okrągłego Stołu – aspekt legitymizacji</i>	272
--	-----

Zakończenie

Jan Garlicki, <i>Legitymizacja systemu politycznego i transformacji w Polsce – uwagi końcowe</i>	289
--	-----

Noty o Autorach.	297
------------------------------	-----

The legitimization of transformation of the political system in Poland

ed. by Jan Garlicki

---

*

Table of contents

Jan Garlicki, <i>Introduction</i>	9
---	---

Part I

Legitimization of power and political system – theoretical aspects

Chapter 1

Jan Garlicki, <i>Legitimization of a political system</i> – levels, dimensions and dilemmas	15
--	----

Chapter 2

Daniel Mider, <i>The social dimension of the consolidation of democracy</i> <i>in Poland. The typology of attitudes toward political system</i>	37
--	----

Chapter 3

Wojciech Łukowski, <i>Legitimization and other public goods.</i> <i>The sources of the stability of the social system</i>	54
--	----

Part II

Legitimization of the political system in Poland – empirical research

Chapter 4

Daniel Mider, <i>Participation in politics as a correlate of the legitimization of political system in the process of political transformation</i> – quantitative analysis of connections	73
--	----

Chapter 5

Tomasz Godlewski, <i>System transformation and ideological identifications of Polish society</i>	102
--	-----

Chapter 6

Daniel Mider, <i>Socio-demographic determinants of the legitimization of the political system in Poland</i>	132
---	-----

Part III

Legitimization of the system – practical aspects

Chapter 7

Robert Staniszewski, <i>Legitimization of the privatization process</i> – 20 years later – the expectations and the results	211
--	-----

Chapter 8

Sebastian Kozłowski, <i>Legitimization and empowerment of local government in the transformation period in Poland</i>	238
---	-----

Chapter 9

Olgiard Annusewicz, <i>Transformation of the political system in Polish media on the case of the Round Table – legitimization aspect</i> ...	272
--	-----

Conclusion

Jan Garlicki, <i>Legitimization of the political system and transformation in Poland – final remarks</i>	289
--	-----

Authors	297
---------------	-----

Wprowadzenie

Zagadnienie legitymizacji władzy było już wielokrotnie podejmowane w literaturze naukowej na świecie. W Polsce ten temat był również podejmowany między innymi przez socjologów (Rychard, Sułek red., 1988), (Rychard, Domański red., 2010) oraz politologów (Sokół, 1997). Niektórzy badacze twierdzili wręcz, że problematyka legitymizacji staje się już nieaktualna. Procesy transformacji systemowej w krajach Europy Środkowej i debata publiczna nad modelem demokratycznego systemu politycznego pokazały jednak, że to, czy władza jest uznawana za prawowitą ma istotne znaczenie. Można z przekonaniem stwierdzić, że sytuacja polityczna w Polsce szczególnie silnie pokazuje wagę kwestii legitymizacji. W istocie, spór i rywalizacja między głównymi aktorami na scenie politycznej dotyczy w dużej, a może nawet głównej mierze problemu, czy i na ile obecny system jest legitymizowany. Jeden obóz polityczny zmierza do delegitymizacji systemu politycznego III RP, a obóz rządzący stara się delegitymizować opozycję. Wyraźnie obserwujemy polityczne zjawisko, które nauki o polityce zwykły nazywać stygmatyzacją przeciwnika politycznego. Doprowadzić może to do absurdalnego rezultatu – samo-delegitymizacji (*self-delegitimation*) systemu politycznego (Holland, 2009, s. 321).

Problematyka legitymizacji transformacji systemu politycznego w Polsce stała się przedmiotem studiów, badań i analiz prowadzonych przez Zakład Socjologii i Psychologii Polityki Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Studia prowadzone były w ramach programu badań statutowych pod tytułem „Legitymizacja transformacji i systemu politycznego w Polsce” w latach 2010–2014. Efektem prac zespołu jest ta publikacja.

Oddany do rąk Czytelnika tom składa się z trzech części. W części pierwszej omówiono aspekty teoretyczne polskiej legitymizacji. Część tę otwiera tekst *Legitymizacja systemu politycznego – poziomy, płaszczyzny i dylematy* argumentujący, że najbardziej adekwatną perspektywą refleksji nad procesem legitymizacji władzy jest ujęcie holistyczne. Czym innym bowiem jest legitymizacja systemu politycznego wedle jego zasad konstytucyjnych, czym innym uznanie funkcjonowania za odpowiednie. Jeszcze innym aspektem

tego procesu jest legitymizacja władzy, a w szczególności uznanie i wyrażanie poparcia dla konkretnej elity rządzącej. Ponadto można mówić o legitymizacji systemu politycznego, ale ważnym zagadnieniem jest legitymizacja samego procesu transformacji systemowej.

W kolejnym artykule znajdującym się w tej części *Wymiar społeczny konsolidacji demokracji w Polsce. Typologia postaw wobec systemu politycznego* Daniel Mider zaproponował oryginalną typologię postaw obywateli wobec systemu politycznego, wykorzystując do jej skonstruowania koncepcję typów idealnych i typów empirycznych autorstwa Maxa Webera i Georga Jellinka. Tekst ten ma charakter nie tylko teoretyczny i spekulatywny, lecz również dostarcza konkretnych, ilościowych wskaźników mogących posłużyć jako narzędzie do pomiaru społecznego wymiaru konsolidacji polskiej demokracji.

Tekst Wojciecha Łukowskiego zamyka teoretyczne rozważania prezentowane w niniejszej publikacji. Autor przyjmuje perspektywę oglądu zjawiska legitymizacji jako jednego z kilku kluczowych dóbr publicznych, traktowanych jako fundament funkcjonowania ładu demokratycznego. Legitymizacja, społeczny dobrostan oraz kolektywna tożsamość pozostają w modelowym ujęciu w stanie względnego equilibrium, które może być zaburzone w sytuacji nadmiaru lub niedoboru jednego z czynników. Problemem jest także wzajemne oddziaływanie tych dóbr na siebie, zarówno ich wolumenu jak i jakości. Tę koncepcję teoretyczną Autor poddaje próbie empirycznej weryfikacji za pomocą indywidualnych wywiadów pogłębionych przeprowadzonych w jednym z regionów Polski.

Część druga publikacji zawiera teksty empiryczne wykorzystujące dane wtórne z ogólnopolskich badań sondażowych – Diagnozy Społecznej, Polskich Generalnych Sondaży Społecznych oraz Polskiego Generalnego Studium Wyborczego. Autorzy wykorzystali zarówno najnowsze pomiary, jak również sięgnęli do danych archiwalnych, analizując zmiany interesujących ich zmiennych w czasie. Pierwszy z tekstów – D. Midera, noszący tytuł *Uczestnictwo w polityce jako korelat legitymizacji systemu politycznego w procesie transformacji ustrojowej – ilościowa analiza związków* podejmuje systematyczną próbę określenia siły i kierunku związków pomiędzy wytypowanymi formami uczestnictwa w polityce, a poziomem i natężeniem legitymizacji systemu politycznego, z wykorzystaniem adekwatnie dobranych technik statystyki opisowej i indukcyjnej. Analizy pozwoliły na uzyskanie wiedzy na temat stopnia i siły związku pomiędzy różnymi aspektami legitymizacji systemu politycznego, a podejmowanymi formami uczestnictwa w polityce. W kolejnym artykule Tomasz Godlewski podejmuje próbę odpowiedzi na ważne pytanie: *Czy stosunek obywateli do transformacji i systemu politycznego jest*

zróżnicowany w zależności od poglądów lewicowych bądź prawicowych? Autor dochodzi do wniosku, iż podział na lewicę i prawicę w coraz większej mierze staje się pozorny, bowiem zaledwie schematycznie i mechanicznie porządkuje polską scenę polityczną, a jest pozbawiony głębszych znaczeń i związków z doktryną. W trzecim z artykułów noszącym tytuł *Determinanty socjodemograficzne legitymizacji systemu politycznego w Polsce*, D. Mider podjął studium socjodemograficznych i socjopolitycznych determinant legitymizacji systemu politycznego, a konkretnie próby uzyskania odpowiedzi na pytanie, czy Polacy należący do odmiennych grup różnią się między sobą pod względem postaw wobec cząstkowych wymiarów prawomocności systemu politycznego. Wyodrębnił on trzy analityczne poziomy zjawiska legitymizacji systemu politycznego: akceptację naczelnych zasad konstytuujących system polityczny, aprobatę sposobu działania systemu politycznego oraz poparcie dla instytucji systemu politycznego.

Z poznawczego punktu widzenia nie do przecenienia jest ostatnia, trzecia część publikacji nosząca tytuł *Legitymizacja systemu – aspekty praktyczne*. Część tę otwiera artykuł Roberta Staniszewskiego noszący tytuł *Legitymizacja procesu prywatyzacji – 20 lat później – oczekiwania a efekty*. Artykuł ten stanowi wielowymiarową analizę zmian świadomości społecznej w odniesieniu do legitymizacji procesu prywatyzacji, której celem jest skonfrontowanie oczekiwań i wyobrażeń społecznych dotyczących gospodarki oraz jej najważniejszego elementu tj. prywatyzacji z początku okresu transformacji ustrojowej w Polsce tj. 1990 roku, względem stanu faktycznego – po 20 latach. Autor stara się udzielić odpowiedzi na pytanie: jak po dwóch dekadach zmieniła się społeczna legitymizacja procesu transformacji gospodarki oraz prywatyzacji, a więc poziom jej akceptacji. Sebastian Kozłowski omawia w swoim tekście proces upodmiotowienia samorządu lokalnego w okresie transformacji systemowej w Polsce w kontekście legitymizacji systemu politycznego. Ostatni z artykułów, autorstwa Olgerda Annusewicz o ogniskuje się na zagadnieniu legitymizacji systemu politycznego w mediach i przez media. Autor analizuje, jak polska transformacja ustrojowo-gospodarcza z roku 1989 i następnych była przedstawiana i legitymizowana przez środowiska dziennikarskie. Artykuł jest wynikiem analizy jakościowej ponad stu tekstów prasowych, prezentuje zarówno mechanizmy legitymizacji polskiej transformacji poprzez media a także główne kontrprzekazy zmierzające do delegitymizacji procesu.

Jan Garlicki